

Bożena Solecka

Wspomaganie szkoły w obszarze:
*uczeń – aktywny uczestnik
procesu uczenia się*

Opis podjętych działań w Gimnazjum nr 1
im. Jana Pawła II w Polkowicach

Tekst: **Bożena Solecka**

Edukator, konsultant kształcenia zawodowego, wieloletni doradca metodyczny, animator działań Szkolnych Organizatorów Rozwoju Edukacji, ekspert w zakresie wdrażania rozwiązań w obszarze e-edukacji oraz wykorzystywania nowych technologii w procesie kształcenia, autorka opracowań metodycznych i dydaktycznych.

Konsultacja merytoryczna:

Anna Płusa

Redakcja i korekta:

Anna Wawryszuk

Projekt okładki:

Barbara Jechalska

Redakcja techniczna i skład:

Anna Wawryszuk

Warszawa 2018

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji

Creative Commons – Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC-BY-NC)

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

www.ore.edu.pl

Spis treści

Wybór obszaru wspomaganie	4
Planowanie działań - Roczny Plan Wspomaganie.....	4
Formy doskonalenia zawodowego dla nauczycieli	5
Mierzalne rezultaty realizacji wspomaganie.....	6
Zespołowe uczenie się nauczycieli	7
Podsumowanie	7

*Nie takie ważne, żeby człowiek dużo wiedział, ale żeby dobrze wiedział,
nie żeby umiał na pamięć, ale żeby rozumiał,
nie żeby go wszystko troszkę obchodziło, a żeby go coś naprawdę zajmowało*

Janusz Korczak

Wybór obszaru wspomagania

W roku szkolnym 2013/2014 w Gimnazjum nr 1 w Polkowicach realizowano zadania w ramach projektu „Nowa jakość systemu doskonalenia nauczycieli w powiecie polkowickim”. Zadania te dotyczyły obszaru „Wspieranie pracy wychowawców klasy – bezpieczna szkoła. Tworzenie spójnej koncepcji pedagogicznego oddziaływania na zespół klasowy, służącej indywidualnemu rozwojowi uczniów z naciskiem na samodyscyplinę i wychowanie do wysiłku”. Podjęte działania przyniosły wymierne rezultaty i skłoniły grono pedagogiczne oraz dyrekcję szkoły do refleksji nad kierunkiem działań w kolejnym roku procesu wspomagania.

Przeprowadzona ewaluacja wykazała, że sposób, w jaki zorganizowane są w szkole procesy edukacyjne, sprzyja uczeniu się, ale w stopniu niższym niż oczekiwany. Stwierdzono też, że uczniowie uczestniczą w doskonaleniu procesów edukacyjnych, ale w opinii nauczycieli ich udział jest niewystarczający. W wyniku pogłębionej diagnozy ustalono, że problem ten może się wiązać ze zjawiskami zaobserwowanymi w szkole, takimi jak niski poziom zaangażowania i motywacji uczniów do uczenia się oraz niezadowalający poziom ich osiągnięć edukacyjnych.

Kadra dydaktyczno-wychowawcza szkoły zauważyła potrzebę tworzenia spójnej koncepcji pedagogicznego oddziaływania na zespół klasowy, służącej indywidualnemu rozwojowi uczniów z naciskiem na samodyscyplinę i wychowanie do wysiłku. Wobec powyższego dyrekcja szkoły oraz rada pedagogiczna podjęły decyzję o skorzystaniu z Oferty 4. Uczeń – aktywny uczestnik procesu uczenia się¹ Ośrodka Rozwoju Edukacji i realizacji wspomagania w wybranym obszarze w drugim roku trwania projektu „Nowa jakość systemu doskonalenia...”, tj. w okresie od 1 września 2014 r. do 31 lipca 2015 r.

Planowanie działań – roczny plan wspomagania

Wyłoniony spośród grona nauczycielskiego szkolny zespół zadaniowy wraz ze szkolnym organizatorem rozwoju edukacji (SORE) przystąpił do opracowania rocznego planu wspomagania (RPW). W dokumencie tym szczegółowo określone zostały cele, jakie w trakcie wspomagania należałoby osiągnąć, a także zdefiniowano sposoby ich realizacji. Ponadto opracowane zostały wskaźniki realizacji RPW oraz szczegółowy harmonogram działań.

W drugim roku wspomagania szkoły jako cel główny wyznaczono udoskonalenie systemu organizowania procesów edukacyjnych w kontekście warunków sprzyjających uczeniu się

¹ *Nowe formy wspomagania szkół*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2012, z. 1, s. 26 [online, dostęp 10.04.2018].

i/lub uczestnictwa uczniów w doskonaleniu procesów edukacyjnych realizowanych przez szkołę.

Na podstawie pogłębionej diagnozy oraz warsztatów diagnostyczno-rozwojowych określono następujące cele szczegółowe działań w zakresie wspomagania w obszarze „Uczeń – aktywny uczestnik procesu uczenia się”:

- Nabycie przez nauczycieli wiedzy o warunkach sprzyjających procesowi edukacyjnemu (np. organizacja planu lekcji i przestrzeni w sali lekcyjnej, wykorzystywanie odpowiednich metod pracy).
- Wspólne wdrożenie poznanych przez nauczycieli metod w plan działania służący angażowaniu uczniów w doskonalenie procesów edukacyjnych.
- Poznanie przez nauczycieli, a następnie wdrożenie metod pracy zwiększających aktywność uczniów w procesach edukacyjnych.
- Monitorowanie, analityczna ocena zaplanowanych działań oraz wymiana doświadczeń między nauczycielami.
- Opracowanie i sukcesywne wdrażanie przez dyrektora strategii zarządzania szkołą służącej utrwaleniu zmian w praktyce nauczycieli.

W dokumencie RPW szczegółowo określono role i zadania osób uczestniczących w procesie wspomagania, tj. SORE, zewnętrznych ekspertów i specjalistów szkolnego zespołu zadaniowego, nauczycieli, wychowawców, uczniów i rodziców.

Formy doskonalenia zawodowego dla nauczycieli

W trakcie realizacji rocznego planu wspomagania zaproponowano nauczycielom uczestnictwo w czterech formach doskonalenia zawodowego prowadzonych przez ekspertów zewnętrznych. Zaplanowano również cztery terminy konsultacji dla nauczycieli, których tematyka była spójna z tematyką szkolenia.

Pierwszą formą doskonalenia było seminarium z częścią warsztatową „Jak wykorzystać wskaźnik edukacyjnej wartości dodanej (EWD) w doskonaleniu procesu dydaktycznego?”. Jego zakres tematyczny i założenia programowe dotyczyły następujących kwestii:

- Jakie analizy mogą być wykonywane przy użyciu wskaźników EWD?
- Jak poprawić uczenie się uczniów?
- W jaki sposób odczytywać indywidualne wskaźniki i jak je interpretować?

W trakcie seminarium nauczyciele wyrażali duże zainteresowanie analizą dobrych praktyk w zakresie interpretacji wskaźników EWD oraz wykorzystania wiedzy płynącej z tej analizy w procesie edukacyjnym. Analiza wskaźników EWD na przykładach konkretnych uczniów, sposób ich odczytywania, a także szukanie odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób pomóc uczniowi, który ma ujemny wskaźnik EWD, okazały się zagadnieniami dominującymi na konsultacjach poszkoleniowych z ekspertem zewnętrznym.

Kolejna forma doskonalenia miała charakter warsztatów dla nauczycieli pt. „Jak włączyć ucznia do aktywnego uczestnictwa w procesie uczenia się?”. Podczas spotkania z ekspertem zewnętrznym uczestnicy podejmowali zagadnienia identyfikacji realnych potrzeb uczniów i nauczycieli w kontekście efektów, jakie wspólnie mogą osiągnąć. Ważna okazała się także refleksja na temat postrzegania uczniów jako aktywnych uczestników procesu uczenia się, a nauczyciela jako doradcy, organizatora i przewodnika w tymże procesie. Nauczyciele mogli również doskonalić swoje kompetencje w zakresie stymulowania i organizowania rozwoju indywidualnego uczniów.

Szkolenie pt. „Przykłady stosowania oceniania kształtującego na różnych przedmiotach” było trzecią propozycją dla nauczycieli. Stało się okazją do wymiany doświadczeń i ożywionej dyskusji na temat zasady „nacobezu”², czyli kryteriów oceny pracy ucznia w ujęciu elementarnych zasad oceniania kształtującego. Zagadnienie stosowania na różnych przedmiotach konkretnych elementów oceniania kształtującego stanowiło interesujący temat konsultacji grup przedmiotowych z ekspertem zewnętrznym.

Ostatnie szkolenie pt. „Nowoczesne technologie w aktywizowaniu ucznia” miało formę warsztatów. Podejmowane na nich zagadnienia oscylowały wokół edukacji XXI wieku wspieranej technologiami informacyjno-komunikacyjnymi. Tematyka wykorzystywania TIK służących wzbogaceniu procesu uczenia się/nauczania, analiza szans i zagrożeń, perspektywy kierunków rozwoju edukacji mobilnej stanowiły i tym razem interesujące pole do wymiany doświadczeń.

Mierzalne rezultaty realizacji wspomaganie

W procesie wspomaganie istotne okazało się określenie mierzalnych wartości pozwalających na monitorowanie i rozliczanie realizacji RPW. Dotyczyły one takich kwestii jak: liczba nauczycieli uczestniczących w formach doskonalenia z ekspertem zewnętrznym, liczba godzin konsultacji indywidualnych i grupowych, liczba przeprowadzonych zajęć, na których nauczyciele praktycznie wykorzystają poznane sposoby dopasowywania metod pracy do indywidualnych potrzeb rozwojowych uczniów.

Szkolny zespół zadaniowy wyszczególnił następujące mierzalne rezultaty:

- 70% obecności nauczycieli na szkoleniach z ekspertem zewnętrznym – miernik: lista obecności na szkoleniu ;
- 20% obecności nauczycieli na konsultacjach grupowych/indywidualnych z ekspertem zewnętrznym – miernik: listy obecności na konsultacjach;
- 80% nauczycieli przeprowadzi zajęcia, na których praktycznie wykorzysta poznane sposoby dopasowywania metod pracy do indywidualnych potrzeb rozwojowych uczniów – miernik: zapisy w dziennikach lekcyjnych, pozalekcyjnych lub w rocznych planach pracy nauczycieli;

² *Ocenianie kształtujące: Dzielimy się tym, co wiemy!, Zeszyt drugi: Nacobezu*, red. D. Sterna, A. Dojer, Centrum Edukacji Obywatelskiej [online, dostęp 12.04.2018].

- 80% nauczycieli przeprowadzi co najmniej jedno zajęcia lekcyjne, na których praktycznie wykorzysta wybrane do wdrożenia elementy oceniana kształtującego – miernik: zapisy w dziennikach lekcyjnych.

Zespołowe uczenie się nauczycieli

„Zespołowe uczenie się rozwija zdolność grupy do zobaczenia pełnego obrazu przekraczającego perspektywę indywidualną”³. W myśl tej zasady grono pedagogiczne Gimnazjum nr 1 w Polkowicach dostrzegło, że na jakość pracy szkoły, a tym samym na efektywność procesu kształcenia decydujący wpływ ma działanie ukierunkowane na wieloaspektowy rozwój edukacyjny uczniów. W trakcie procesu wspomagania nauczyciele niejednokrotnie podkreślali rolę wspólnej – zespołowej odpowiedzialności za jakość pracy szkoły. Wyrażali przekonanie, iż tylko sprawnie działający zespół może skutecznie służyć przyjętej koncepcji rozwojowej szkoły.

Duża samoświadomość nauczycieli oraz współodpowiedzialność w zakresie jakości kształcenia stały się czynnikami uaktywniającymi grono pedagogiczne w procesie wspomagania. Nauczyciele chcieli być inicjatorami zmiany mającej nastąpić w wyniku wspomagania. Ich zaangażowanie oraz zespołowa odpowiedzialność za proces zmian były ogromne i stanowiły nieocenione wsparcie dla dyrektora szkoły oraz szkolnego organizatora rozwoju edukacji.

Nauczyciele – członkowie zespołu zadaniowego, przeprowadzili pogłębioną diagnozę potrzeb szkoły w obszarze „Uczeń – aktywny uczestnik procesu uczenia się”. Uczestniczyli też w pracach nad przygotowaniem szczegółowego harmonogramu realizacji RPW. Bardzo chętnie korzystali z konsultacji z SORE oraz psychologami i pedagogami Powiatowego Ośrodka Poradnictwa Psychologiczno-Pedagogicznego i Doradztwa Metodycznego w Polkowicach wspierającymi realizację RPW. Z dużym entuzjazmem korzystali z konsultacji z ekspertem zewnętrznym celu doprecyzowania zagadnień szkoleniowych. Grono pedagogiczne aktywnie uczestniczyło w zaplanowanych w RPW formach doskonalenia oraz korzystało z konsultacji z ekspertem zewnętrznym przewidzianych w drugim roku realizacji projektu „Nowa jakość systemu doskonalenia...”. Szczególnie warto podkreślić, że nauczyciele wykazywali się kreatywnością we wdrażaniu zdobytej wiedzy i umiejętności w praktykę szkolną.

Podsumowanie

Efekty procesu wspomagania w Gimnazjum nr 1 w Polkowicach nie byłyby możliwe do osiągnięcia, gdyby nie zaangażowanie grona pedagogicznego w sam proces zmian, przeświadczenie o konieczności zespołowej pracy na rzecz pozytywnej zmiany. Nauczyciele wykazali się chęcią podjęcia konstruktywnej dyskusji nad tym, w jaki sposób, w jakich warunkach, jakimi metodami uczynić z ucznia aktywnego uczestnika procesu uczenia się.

³ I. Kazimierska, I. Lachowicz, L. Piotrowska, *Rola SORE w procesie doskonalenia umiejętności zawodowych nauczycieli*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa [online, dostęp 12.04.2018].

Wizja procesu nauczania, który pozwala uczniom na osiągnięcie celów w obszarze nie tylko przyswajania wiadomości, ale głównie odkrywania nowej wiedzy przez kształtowanie umiejętności i nawyków, a także przeżywanie, tworzenie i ocenianie wartości, stała się celem działań w trakcie wspomagania. Nie sposób pominąć w tej wizji roli, jaką na drodze osiągnięcia wyżej nakreślonych celów odgrywają technologie informacyjno-komunikacyjne. Nauczyciele często podkreślali, że atrakcyjność procesu edukacyjnego stanowi wyzwanie dla współczesnej szkoły, nauczycieli, instytucji i organizacji odpowiedzialnych za proces kształcenia oraz wychowania obecnego młodego pokolenia. To pokolenie „Z”⁴ mocno osadzone w rzeczywistości technologicznej społeczeństwa informacyjnego⁵.

Ponadto nauczyciele podkreślali, że widzą potrzebę ustawicznego doskonalenia kompetencji w zakresie skutecznego oraz innowacyjnego stosowania nowych technologii w praktyce szkolnej. Dostrzegli znaczenie bacznej obserwacji zmieniającej się rzeczywistości oraz wyrażali przekonanie, że przed szkołą stoi zadanie promowania modelu uczenia się poprzez TIK, a nie tylko z wykorzystaniem TIK. Nauczyciele z Gimnazjum nr 1 w Polkowicach określili nauczanie w dobie XXI wieku jako proces oparty na organizowaniu problemowych sytuacji edukacyjnych i wspieraniu uczniów w ich rozwiązywaniu, a nie przekazywaniu, transmitowaniu informacji.

⁴ A. Żarczyńska-Dobiesz, B. Chomątowska, *Pokolenie „Z” na rynku pracy – wyzwania dla zarządzania zasobami ludzkimi*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, Wrocław 2014, nr 350.

⁵ T. Goban-Klas, P. Sienkiewicz, *Spółeczeństwo informacyjne: szanse, zagrożenia, wyzwania*, Wydawnictwo Fundacji Postępu Telekomunikacji, Kraków 1999.